

הלכות תפילין סימן לב

וּפְרָשְׁתָּ שְׁמַע' (קסב) מַתְחִילִין בְּרֹאשׁ שִׁיטָּה, וּבְסוֹף 'קְדָשׁ לִי' וּבְסוֹף 'וְהָיָה כִּי יִבָּדֵךְ' * מְנַיְחִים חֶלֶק כַּדִּי לִכְתֹּב (קסג) ט' אוֹתוֹת, וּבְסוֹף 'שְׁמַע' אֵין מְנַיְחִים חֶלֶק, * וְאִם מְנַיְחִים הוּא פְחוּת מִכַּדִּי לִכְתֹּב ט' אוֹתוֹת; וּפְרָשְׁתָּ [*] 'וְהָיָה אִם שְׁמַע' מַתְחִילִים בְּאֻמְצָע שִׁיטָּה עֲלוּנוֹה וּמִנִּיחַ לְפָנֶיהָ חֶלֶק כַּדִּי לִכְתֹּב ט' אוֹתוֹת. וְנִמְצֵא שְׁשֻׁלְשָׁה פְרָשִׁוֹת

שְׁעָרֵי הַשְּׁחִבָּה

שִׁיטָּה דְהוּי פְחוּתָה וְתוֹמוּהָ, דְהִלְרֵא"שׁ מִבְּאָר כַּדִּי סִימָן רַעֵה כְּלָל שִׁישׁ חֶלֶק כַּדִּי שִׁיטָּה וּמַתְחִיל לִכְתֹּב בְּאֻמְצָע שִׁיטָּה, וְכֵן בְּכוֹתֵב מִנִּיחַ בְּסוֹף שִׁיטָּה חֶלֶק וּמַתְחִיל הַפְרָשָׁה שְׁאֲחֲרֵיהָ בְּרֹאשׁ שִׁיטָּה שְׁנֵיהָ, וְהוּ פְחוּתָה; וְשַׁעֲרֵי חֶלֶק חֶלֶק כַּדִּי שִׁיטָּה לִכְתֹּב ט' אוֹתוֹת. וְתוֹמוּהָ הוּי כַּל שְׁמַנִּיחַ חֶלֶק בְּאֻמְצָע שִׁיטָּה כְּשַׁעֲרֵי הַגִּזְלֵי וְתַחֲמִיל לִכְתֹּב בְּסוֹף שִׁיטָּה הַהִיא עֲצָמָה, וְהִיא אִם סִים הִפ' בְּסוֹף שִׁיטָּה יִנִּיחַ שִׁיטָּה א' חֶלֶק וְתַחֲמִיל בְּשִׁיטָּה שְׁלִישִׁית. וְהַרְמָב"ם כָּתַב בְּוה"ל: פְּרָשָׁה פְחוּתָה יֵשׁ לָהּ ב' צוּרוֹת: אִם גָּמַר בְּאֻמְצָע הַשִּׁיטָּה מִנִּיחַ שְׁאֵר הַשִּׁיטָּה פְּנִי כְּשַׁעֲרֵי הַגִּזְלֵי וּמַתְחִיל הַפְרָשָׁה מִתְחַלֵּת שִׁיטָּה ג' (וְהוּ הִלְרֵא"שׁ) וְהִיא אִם סִים הִפ' בְּסוֹף שִׁיטָּה יֵנִיחַ שִׁיטָּה יֵשׁ לָהּ ג' צוּרוֹת: אִם גָּמַר בְּאֻמְצָע, מִנִּיחַ רִחֹח כְּשַׁעֲרֵי וּמַתְחִיל בְּסוֹף שִׁיטָּה עֲצָמָה תְּכָה אֶתָּה (וְהוּ כְּמוֹ הִלְרֵא"שׁ), וְאִם לֹא נִשְׁאָר מִנִּיחַ שְׁאֵר מִבְּרַשׁ שִׁיטָּה שְׁנֵיהָ וְתַחֲמִיל לִכְתֹּב הַפְרָשָׁה הַשִּׁיטָּה, וְזוֹ הִפ' סוֹמוּהָ (וְהוּ הִלְרֵא"שׁ פְחוּתָה). נִמְצֵאת אֻמְרָה שֶׁפ' פְחוּתָה תְּחַלְתָּה בְּתַחֲלֵת שִׁיטָּה לְעוֹלָם, וְסוֹמוּהָ תְּחַלְתָּה מֵאֻמְצָע שִׁיטָּה לְעוֹלָם ע"כ"ל. וְכָתַב הַבַּי"ח הֵיאָךְ יַעֲשֶׂה בְּתַפְסִילֵין שְׁנֵי צוּרֵי הִפ' יְדִי כֵלִם: אִם לְעוֹשֵׁת הֵג' פְחוּתוֹת דְּהִנּוּ שִׁישְׁאָר בְּתַחֲלָתָן שַׁעֲרֵי וְתַחֲמִיל הִפ' בְּאֻמְצָע שִׁיטָּה, לֹא יֵצֵא יְדֵי הַרְמָב"ם ד'סִל מַתְחִיל בְּאֻמְצָע שִׁיטָּה מִקְרִי סוֹמוּהָ, וְאִם יֵשְׁאִיר חֶלֶק בְּסוֹף כֵּל פ' א"כ הוּי אָף אֲחֲרֵנוֹה פְחוּתָה, דְּהָא כֵּל שִׁישׁ חֶלֶק בְּסוֹף הַפְרָשָׁה עוֹשֵׂה אֶת הַפְרָשָׁה שְׁלֹאֲחֲרֵיהָ פְחוּתָה, עַל-כֵּן נִהְיֵים בַּא"י שְׁפוֹטִיקִים הַרְמָב"ם שְׁעוֹשִׂים בְּרִיחֵין וְהוּ: ב' פְרִשְׁוִוֹת רַאשׁוֹנוֹת מַתְחִילוֹת מִרֹאשׁ הַדָּף וּמְסִימֵין בְּסוֹף הַדָּף בְּאֻמְצָע שִׁיטָּה, וּפ' ג' שְׁהִיא שְׁמַע מַתְחַלֵּת בְּרֹאשׁ הַדָּף וּמְסִימַת בְּסוֹפָה, וּפְרָשָׁה ד' מַתְחַלֵּת מֵאֻמְצָע שִׁיטָּה; וְנִמְצֵא ג' פְרִשְׁוִוֹת רַאשׁוֹנוֹת לְדַעַת הַרְמָב"ם פְחוּתָה, כִּי הִרְאִשׁוּנָה אַע"פ שְׁאֵין חֶלֶק לְפָנֶיהָ מִקְרִי פְחוּתָה כְּמוֹ בְּרֹאשִׁית דְּהוּי פְּשוּט פְחוּתָה לְדַעַת הַרְמָב"ם, וְכִי

בְּאֵר הַיִּטְב

בְּצוּרָה פְחוּתָה וְתוֹמוּהָ, דְהִלְרֵא"שׁ מִבְּאָר כַּדִּי סִימָן רַעֵה כְּלָל שִׁישׁ חֶלֶק כַּדִּי שִׁיטָּה וּמַתְחִיל לִכְתֹּב בְּאֻמְצָע שִׁיטָּה, וְכֵן בְּכוֹתֵב מִנִּיחַ בְּסוֹף שִׁיטָּה חֶלֶק וּמַתְחִיל הַפְרָשָׁה שְׁאֲחֲרֵיהָ בְּרֹאשׁ שִׁיטָּה שְׁנֵיהָ, וְהוּ פְחוּתָה; וְשַׁעֲרֵי חֶלֶק חֶלֶק כַּדִּי שִׁיטָּה לִכְתֹּב ט' אוֹתוֹת. וְתוֹמוּהָ הוּי כַּל שְׁמַנִּיחַ חֶלֶק בְּאֻמְצָע שִׁיטָּה כְּשַׁעֲרֵי הַגִּזְלֵי וְתַחֲמִיל לִכְתֹּב בְּסוֹף שִׁיטָּה הַהִיא עֲצָמָה, וְהִיא אִם סִים הִפ' בְּסוֹף שִׁיטָּה יִנִּיחַ שִׁיטָּה א' חֶלֶק וְתַחֲמִיל בְּשִׁיטָּה שְׁלִישִׁית. וְהַרְמָב"ם כָּתַב בְּוה"ל: פְּרָשָׁה פְחוּתָה יֵשׁ לָהּ ב' צוּרוֹת: אִם גָּמַר בְּאֻמְצָע הַשִּׁיטָּה מִנִּיחַ שְׁאֵר הַשִּׁיטָּה פְּנִי כְּשַׁעֲרֵי הַגִּזְלֵי וּמַתְחִיל הַפְרָשָׁה מִתְחַלֵּת שִׁיטָּה ג' (וְהוּ הִלְרֵא"שׁ) וְהִיא אִם סִים הִפ' בְּסוֹף שִׁיטָּה יֵנִיחַ שִׁיטָּה יֵשׁ לָהּ ג' צוּרוֹת: אִם גָּמַר בְּאֻמְצָע, מִנִּיחַ רִחֹח כְּשַׁעֲרֵי וּמַתְחִיל בְּסוֹף שִׁיטָּה עֲצָמָה תְּכָה אֶתָּה (וְהוּ כְּמוֹ הִלְרֵא"שׁ), וְאִם לֹא נִשְׁאָר מִנִּיחַ שְׁאֵר מִבְּרַשׁ שִׁיטָּה שְׁנֵיהָ וְתַחֲמִיל לִכְתֹּב הַפְרָשָׁה הַשִּׁיטָּה, וְזוֹ הִפ' סוֹמוּהָ (וְהוּ הִלְרֵא"שׁ פְחוּתָה). נִמְצֵאת אֻמְרָה שֶׁפ' פְחוּתָה תְּחַלְתָּה בְּתַחֲלֵת שִׁיטָּה לְעוֹלָם, וְסוֹמוּהָ תְּחַלְתָּה מֵאֻמְצָע שִׁיטָּה לְעוֹלָם ע"כ"ל. וְכָתַב הַבַּי"ח הֵיאָךְ יַעֲשֶׂה בְּתַפְסִילֵין שְׁנֵי צוּרֵי הִפ' יְדִי כֵלִם: אִם לְעוֹשֵׁת הֵג' פְחוּתוֹת דְּהִנּוּ שִׁישְׁאֵר בְּתַחֲלָתָן שַׁעֲרֵי וְתַחֲמִיל הִפ' בְּאֻמְצָע שִׁיטָּה, לֹא יֵצֵא יְדֵי הַרְמָב"ם ד'סִל מַתְחִיל בְּאֻמְצָע שִׁיטָּה מִקְרִי סוֹמוּהָ, וְאִם יֵשְׁאִיר חֶלֶק בְּסוֹף כֵּל פ' א"כ הוּי אָף אֲחֲרֵנוֹה פְחוּתָה, דְּהָא כֵּל שִׁישׁ חֶלֶק בְּסוֹף הַפְרָשָׁה עוֹשֵׂה אֶת הַפְרָשָׁה שְׁלֹאֲחֲרֵיהָ פְחוּתָה, עַל-כֵּן נִהְיֵים בַּא"י שְׁפוֹטִיקִים הַרְמָב"ם שְׁעוֹשִׂים בְּרִיחֵין וְהוּ: ב' פְרִשְׁוִוֹת רַאשׁוֹנוֹת מַתְחִילוֹת מִרֹאשׁ הַדָּף וּמְסִימֵין בְּסוֹף הַדָּף בְּאֻמְצָע שִׁיטָּה, וּפ' ג' שְׁהִיא שְׁמַע מַתְחַלֵּת בְּרֹאשׁ הַדָּף וּמְסִימַת בְּסוֹפָה, וּפְרָשָׁה ד' מַתְחַלֵּת מֵאֻמְצָע שִׁיטָּה; וְנִמְצֵא ג' פְרִשְׁוִוֹת רַאשׁוֹנוֹת לְדַעַת הַרְמָב"ם פְחוּתָה, כִּי הִרְאִשׁוּנָה אַע"פ שְׁאֵין חֶלֶק לְפָנֶיהָ מִקְרִי פְחוּתָה כְּמוֹ בְּרֹאשִׁית דְּהוּי פְּשוּט פְחוּתָה לְדַעַת הַרְמָב"ם, וְכִי

בְּאֵר הַלֶּכָּה

בְּקֶלֶף בְּפָנֶי עֲצָמוֹ נִחְשֶׁבֶת כְּפָרְשֵׁת קֹדֶשׁ בְּתַפְסִילֵין שֶׁל יָד דְּנִחְשֶׁבֶת פְחוּתָה מִצַּד שְׁאֵין כְּתוּב לְפָנֶיהָ כְּלוֹם בְּתַפְסִילֵין: * מְנַיְחִים חֶלֶק כַּדִּי לִכְתֹּב ט' אוֹתוֹת. וְאִם שִׁבַּח לְהַיִּיחַ כְּמֵלֵא ט' אוֹתוֹת בְּסוֹף פְרָשֵׁת קֹדֶשׁ וּפְרָשֵׁת וְהָיָה כִּי יִבָּדֵךְ, מִבְּאָר פְּלוּבוֹש דְּפִסּוּל. וְכָתַב הָאֵלֶּיךָ רַבֵּה דְמִדְרֵי תְכָה כֵּשְׁעִבְרַ וְהַתְחִיל שִׁיטָּה רַאשׁוֹנָה בְּרֹאשׁ הַדָּף לְכֵן הוּא פִּסּוּל. דְּהוּ אֵין כֵּאֵן פְחוּתָה. אֲבָל לְכַתְחַלָּה עֲצוּתָה כְּשֶׁנִּזְדַּמְּן לוֹ כֵּן, שְׁתַּחֲמִיל לִכְתֹּב בְּתַחֲלֵת שִׁיטָּה שְׁנֵיהָ שְׁהִיא גַּמִּי פְחוּתָה לְדַעַת הַרְמָב"ם, וְאָף דֵּלֵא לְשִׁיעֵר מִנְּזֵן הַשְּׁוֹרוֹת הַנְּקוּרִים בְּסִימָן לֵה, הַא קָמָא לָן שֶׁם דָּאִם שְׁנָה לֹא פִּסּוּל. אֲכַן לְפִי מַה שְׁרֵאִיתִי עֲתָה בְּסַפֵּר מַשְׁנַת-אַבְרָהָם שֶׁכָּתַב דְּהִיכָא דְמִשְׁעֵר רִחֹח שֶׁנִּי שִׁטִּין בֵּין פְרָשָׁה לְפְרָשָׁה, אָף לְדַעַת הִרְאִשׁוּ ז"ל הִיא פְחוּתָה, נִרְאֵה לִי כִּיזֵה מְחַלֵּת רִחֹח בְּתַחֲלֵת הַפְרָשָׁה שְׁנֵי גִיטִינֵין, דָּאִם יִשְׁעֵר כַּדִּי שִׁיטָּה אֶתָּה הֵלֵא לְדַעַת הִרְאִשׁוּ תַפְסִילֵין שְׁלוֹי הֵם פִּסּוּלֵין, דְּהִיא פְרָשָׁה סוֹמוּהָ, וְהַשְּׁלִישָׁה פְרִשְׁוִוֹת עֵינֵין שִׁיְהָא פְחוּתוֹת לְעִנְבּוּא לְדְבִירֵי הַכֵּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַאֲחֲרוּנִים; וְאָף דְּבִדְרֵיבְרָה אִם לֹא שֵׁיר כַּדִּי רִחֹח שִׁיטָּה אֶתָּה אֵין לְפַסֵּל הַתַּפְסִילֵין, דְּבִעָמֵר הָרִיחַ קָמָא לָן כְּתַרְמָב"ם כְּנֹה, מִכֵּל מְקוּם לְכַתְחַלָּה בְּנֹדְרָא יְרֵא-שְׁמַיִם יֵצֵא דִּי הַכֵּל. כָּתַב הַפְּרִי-מַגְדִּים: אִם הוּי מְקוּם חֶלֶק ט' אוֹתוֹת וְצוּלְתָה עַכְבְּרִים אוֹ מוֹלַעַת מְקוּם חֶלֶק וְאֵין שֶׁם קֶלֶף חֶלֶק כֵּלֵל, אִם פְּשֵׁר כְּהֵא יְגוּנָא אוֹ לֹא⁽¹⁸⁹⁾; עַן שֶׁם דְּמַסְתַּפֵּק כְּנֹה גַם בְּתַפְסִילֵין שֶׁל רֹאשׁ, וּלְפִי מַה שֶׁכָּתְבוּ לְעִיל בְּתַחֲלֵת הַפְּרָשָׁה שֶׁם הַאֲחֲרוּנִים, בְּשִׁלְרֹאשׁ בְּנֹדְרָא יֵשׁ לְהַקֵּל: * וְאִם מְנַיְחִים הוּא פְחוּתָה וְכוּ'. לֹא לְעִנְבּוּא קְאָמֵר, אֲבָל דְּבַתְחַלָּה סְבִירָא לָהּ

מְשֻׁנָּה בְּרִיחֵין

'וְהָיָה אִם שְׁמַע' אַחֵר 'שְׁמַע', כְּדִלְקָמֵן בְּסִימָן לָד בְּמִשְׁנַה בְּרִיחֵין עַיִן-קָטָן ג', יִנִּיחַ כְּשַׁעֲרֵי ט' אוֹתוֹת אַחֵר 'עַל הָאָרֶץ', וְכַשְׁכוֹתֵב פְרָשֵׁת 'שְׁמַע' מַתְחִיל בְּתַחֲלֵת הַעֲמוּד בְּרֹאשׁ הַשִּׁיטָּה: (קסב) מַתְחִילִין בְּרֹאשׁ וְכוּ'. דְּהוּ עוֹשֵׂה אוֹתָהּ לְפְחוּתָה לְכַלִּי עֲלָמָא כְּשִׁהִשְׁאִיר חֶלֶק כַּדִּי ט' אוֹתוֹת בְּסוֹף שִׁיטָּה הַתְּחַתּוּהָ בַּעֲמוּד הַקּוֹדֶם, וְאִם לֹא תַחֲמִיל בְּרֹאשׁ הַשִּׁיטָּה אֲבָל הַיִּיחַ מַעֲט רִחֹח (קסא) אֲפֵלוּ פְחוּתָה מֵט' אוֹתוֹת, הִרֵי פְרָשָׁה זוֹ נִקְרֵאת סוֹמוּהָ לְהַרְמָב"ם⁽¹⁸⁹⁾ וּפְסוּלָה אֲפֵלוּ דְבִיעֵבֵר. וּבְפִרְי-מַגְדִּים [אוֹת כו'] כָּתַב דְּאֲפֵלוּ אִם לֹא הַמִּשְׁעֵר לְפָנִים בְּרֹאשׁ 'קֹדֶשׁ' אוֹ 'וְהָיָה כִּי יִבָּדֵךְ' אוֹ 'שְׁמַע' לֹא אֶתָּה אַחַת אֶתָּה שְׁמַיִם, גַּם-כֵּן יֵשׁ לוֹמֵר דְּפִסּוּל וְצִרְיֵין עֵינֵין בְּנֹה⁽¹⁹⁰⁾. וּבְסַפֵּר מֵאֻמְרֵי-דְכִי מִשְׁמַע דָּאֵין לְהַחְמִיר בְּנֹה בְּרִיעֵבֵר, וְעַל-כֵּל-פְּנִים לְכַתְחַלָּה יֵשׁ לְזַהֵר בְּנֹה מֵאֵד [וְאִם הַשְׁאִיר כְּשַׁעֲרֵי תְכָתַב 'אֲשֵׁר', נִרְאֵה לִי דִישׁ לְהַחְמִיר אֲפֵלוּ בְרִיעֵבֵר, דְּהִרֵי כְּשַׁעֲרֵי זֶה בְּנֹדְרָא יֵשׁ כְּשִׁשָׁה אוֹתוֹת קָטָנוֹת וְיִתְרֵיהֵן⁽¹⁹¹⁾, וְכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַמַּחְצִיחַ-הַשֶּׁקֶל, וְהִרֵי לְדַעַת הַט"ו מְצִרְיֵין מְדִינָא לְכַלִּי עֲלָמָא לְהַקְרֵא סוֹמוּהָ אֲפֵלוּ לֹא הִיָּה הַרְחֹח שֶׁלְמַעֲלָה וְלְמַטָּה כַּדִּי כְּשַׁעֲרֵי ט' אוֹתוֹת קָטָנוֹת עַל-יְדֵי צוּרָה, וְכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַפְּרִי-מַגְדִּים, הִרֵי דְמָה שֶׁכָּתַב הַרְמָב"ם 'וְיִנִּיחַ מַעֲט רִחֹח וְכוּ' הוּא שַׁעֲרֵי קָטָן מֵאֵד. עַל-כֵּן אִם רוֹאָה שֶׁתַּחֲמִיל הַפְרָשָׁה אֲפֵלוּ אוֹת אֶתָּה לְפָנִים שְׁלֹא בְּמָקוֹם שֶׁשְׂרָטָט מַתְחַלָּה, יְרָאֵה לְעוֹשֵׁת גַּם שְׁאֵר הַשְּׁוֹרוֹת בְּאֵפֶן זֶה: (קסג) ט' אוֹתוֹת. כְּתָבוּ הַאֲחֲרוּנִים דְּלְכַתְחַלָּה צִרְיֵין לְהַיִּיחַ כַּדִּי ג' תְּבוֹת 'אֲשֵׁר', (קסג) עַל-כֵּן צִרְיֵין לְהַיִּיחַ גַּם-כֵּן רִחֹח מֵלָבָד הַט' אוֹתוֹת, דְּהָא

שַׁעֲרֵי הַצִּיּוּן

(קסא) כֵּן מִשְׁמַע בְּבִיאֵר הַגִּרָא וְכֵן כְּתָבוּ שְׁאֵרֵי אַחְרוּנִים, וְאֲשֵׁר דְּמוּדוּ גַם-כֵּן הַפְּרִי-מַגְדִּים דְּאֲפֵלוּ כַּדִּי אוֹתוֹת: (קסג) בְּכ"ח וּלְכוּבֵי:

ב שבת כח ג' שם הם פתוחות בין להרמב"ם בין להרא"ש ופרשה אחרונה היא (קסד) סתומה *לדעת הרמב"ם: לז (קסה) *בעור הפתים צריך להיות *מעור בהמה תיה ועוף (קסו) *טורים, גאפלו מנבלה קפ

באר היטב

פרשיות שאהרי הראשונה נעשו פתוחות מכת שעור החלק שלפניהם, דהינו החלק מפ' שלפניה בסופה עושה פ' שאחריה פתוחה והיא מתחלת בראש שיטה, והנה בין להרמב"ם בין להרא"ש, רק מה שמתחילין פרשה ה' באמצע שיטה מקרי פתוחה לדעת הרא"ש ואין בעיניו סתומה, אבל להרמב"ם הנה זה סתומה, והנה יבאר לך דברי המחבר. וכתב ט"ז דיש לפניו דרך אחרת שנגעשה לצאת ידו הרמב"ם והרא"ש, ונקרים החלה בהא דכתב הרמב"ם בצורה ב' דסתומה דאם לא נשאר מן השיטה כדי להניח רוח פשעו וילכתב בסוף שיטה תבה אחת יניח הכל פניו ויניח מעט רוח מראש שיטה שניה וכו', ולש כתבתי דאפשר דגם להרא"ש כן ע"ש, וא"כ הרוצה לעשות נצחיות יעשה כדרך זה, דפרשה א' ובי' יתחיל בראש הנה וישיר בסוף חלק כדי ט' אותיות, רק פרשה ג' יתחיל ג"כ בראש דף וישיר

באור הלכה

דלא נכון לעשות כן דנה מורה קצת על פרשה שאחריה שמהנה פתוחה, אבל דביעבד אפילו אם הניח בה חלק כדי פ' פעמים "אשר" אפילו הכי לא נתבטל שם סתומה מפרשת והיא אם שמע פיון שלא התחילה בראש שיטה¹⁹⁷, דכלל הדבר להרמב"ם ונקטונו כותה העקר להלכה דסתומה היא כל שמתחלת מאמצע שיטה, כן כותב בספר מאמר מרדכי וישירי אחרונים וכן מוכח בבית יוסף ביונה דע"ה סימן ערה כמה שכתב בשם הר"י אסקנאני שם וכן בבאור הגנ"א כאן. ודע דבזה דאריון השתא ששירי בסוף שמע כדי ט' אותיות, דעת רב האחרונים וקמטע קלם [אפילו אותם החולקים על הט"ז וסבירא להו דלא מהני צרוף] שאפילו אם לא הניח רוח פתוחה והיה אם שמע כדי ט' אותיות אפילו הכי מקרי סתומה לדעת הרמב"ם¹⁹⁸. כתב * לדעת הרמב"ם, עין במשנה ברורה כמה שכתבנו בשם הט"ז בזה. ונגד"ו כתב דלכתחלה יש למנע מלעשות כצעת הט"ז, וכתב הטעם דמהרבה פוסקים מוכח דלא סבירא להו קלל הסקרא דצרוף ונרצונו לומר מדכתבו שאין פקנה לעשות סתומה לדברי הכל, וגם מה שהקשה הבית יוסף בהלכות מוזה סימן רפח על הא דהרא"ש והטור שם¹⁹⁹, אבל אם סב"ל יהיה ראיה מהרא"ש והטור לשי', ועל כרחק דבגוהו מהאחרונים שבסימן י' שלא מצאו עצה לעשות דרכי הללו, ואם כן אין כאן פתוחה ולא סתומה ופסולה, ומוטב לעשות כצעת השלחן ערוך שהיה על כל פנים לשרי דביעבד בודאי. וכן בספר מאמר מרדכי מפסק דיינו של הט"ז מטעם דמסקת שם אי מהני צרוף, ומפל מקום בודאי אין למנע הנהגה כהט"ז, כי יש ראיה לדינו מהרא"ש והטור²⁰⁰ כמו שכתב הגנ"א וכן הגאון ר"מ מפאנו כתב כן והובא בחידושי רע"א וישירי אחרונים, כמו שכתבתי במשנה ברורה. והנה כל זה שכתב בהשלחן ערוך הוא לענין תפלין דרש"י; ולענין תפלין של רבנו תם בענין פתוחות וסתומות, דלדידה פרשה רביעית הוא קדם לפרשה שלישית, גם כן ומהגה באחד מאלו הג' אפנים, דהינו או שיעשה בלן פתוחות וכמו שכתבנו במשנה ברורה כסע"ד קטן קטא וכמו שאנו נוהגין בקריאתנו לענין תפלין דרש"י וכמו שכתב בהגה"ה ולקחתה כמחבר יעשה קדש וזהו ה' ובאף מתחיל בראש שיטה, ובסוף קדש לי מניחים חלק ט' אותיות, ובסוף והנה כי באף אין מניחים חלק, ואם מניחים הוא פתוח מט' אותיות, ואחר כך מתחיל פרשת שמע בקנה הקלף דהוא בעמוד הרביעי, דהא בעינן כסדרן, וכשפותח הוא מתחילה בראש שיטה ואחר כך חוזר לעמוד שליש לכתב פרשת והנה אם שמע ומתחילה באמצע שיטה עלינה, שמניח לפניו חלק ט' אותיות ובסופה משיר חלק כדי ט' אותיות, כדי שפרשת שמע שאחריה תהיה פתוחה עלי' זה; נמצא שפרשת קדש לי ופרשת והנה כי באף ופרשת שמע הם פתוחות בין להרמב"ם ובין להרא"ש, ופרשת והנה אם שמע היא סתומה לדעת הרמב"ם. ולהיב ט"ז אמרין הכל כפ"ל, כן דלדידה ישירי בסוף והנה כי באף פחות מקדי ט' אותיות קטנות וכן ברשי פרשת והנה אם שמע יניח רוח פתוח מקדי ט' אותיות קטנות, שעל ידו הנהגה

בין תבה לתבה צריך להניח מלא אות קטנה, (קסג) וביעבד יש להקל בשמניח רק כמלא ט' אותיות קטנות¹⁹⁸ [דהינו יוד"ו] וקמטעמת השלחן ערוך כאן. וכתב הפר"מ מגדים דמשערין הרוח של הט' אותיות כפי אותו הפתח, וכל השעור הנה הוא (קסד) בין לפתוחה או לסתומה: (קסד) סתומה לדעת הרמב"ם. ואף ודלעת הרא"ש היא פתוחה, מפל מקום אנו עושים כף כי אי אפשר לעשות בתפלין צורת סתומה שיצא בה אלכא דכלי עלמא, כי סתומה שאנו נוהגין לעשות כרי בספר תורה דהינו שמסים הפרשה שלפניה באמצע שיטה ומפסיק כדי ט' אותיות ואחר כך מתחיל הפרשה שאחריה גם כן באותה השיטה, והיא נקראת סתומה אלכא דכלי עלמא, דסתומה מלפניה ומלאחריה, ואי אפשר לעשותה פה בתפלין, דכל פרשה הוא בעמוד אחר; וכן אם ירצה להניח שיטה אחת חלק בתחלת פרשת "והנה אם שמע" ולהתחילה בראש שיטה שניה, זה גם כן איננה סתומה לכלי עלמא, דהיא רק להרא"ש ולא להרמב"ם, דלדידה היא פתוחה, וכיון שאי אפשר לעשותה סתומה לדברי הכל נהגו בהרמב"ם, לפי שכן עקר אף בספר תורה אם אי אפשר לעשות לדברי הכל, כמו שכתב ביונה דע"ה סימן ערה. ובט"ז המציא עצה לעשותה סתומה¹⁹⁹ שיצא אלכא דכלי עלמא, דהינו שבפרשה ראשונה ושניה יעשה הכל כמו שכתב בשלחן ערוך, רק שבפרשה "שמע" בסופה יניח רוח פחות מקדי ט' אותיות (קסה) קטנות¹⁹⁸, וכן יניח רוח פחות מט' אותיות בתחלת פרשת "והנה אם שמע"¹⁹⁶, דעל ידו ינה שאין לט' אותיות במקום אחד כי אם עלי' צרוף היא נקראת סתומה לכלי עלמא, וכן כתב בתשובת הרמ"ע מפאנו ובבאור הגנ"א וכן משמע במפרי מגדים שגם הוא נהג לעשות כן. ודע דביעבד אפילו אם שיר רוח כט' אותיות גדולות מפל צד גם כן לשר, דלהרמב"ם היא סתומה ולהרא"ש היא פתוחה, וכתבנו לעיל כסע"ד קטן קנח בשם האחרונים דהסימו להלכה כהט"ז מכשירין הנ"ל; ויש מהגדולים שנהגו לעשות כן לכתחלה, ונקרא נהגא ופשטה, ועין בבאור הלכה: לז (קסה) עור הפתים. והוא הדין (קסו) עור התורא והמעברתא, כיון שמחבר ותפור בהפתיים: (קסו) טורים. דכתבי "למען מתנה תורת ה' בפיו"²⁰¹, מן המפר בפיו,

שער העיון

שכתבנו: והוא הדין עור התורא וכו'. על-כן הסופרים שמניחים בין הכית להתורא עורות ושנים אשר מאפשות ירימו ומגעלים קרעים, ידעו כי עברה היא כיום. אחר שהיא מחבר לטבות צריך להיות דוקא מעור לשר כמוהו מקמי, כן כתב בספר לשכת הסופר; ולכתחלה בודאי הדין עמו, אף לענין דביעבד יש לענין לפי מה דכתב הפר"מ מגדים לקמן כסע"ד מז דמה דהצרוף נ"מא לזכב פשר הוא למצוה ולא לעצובה כיון דהדבור אינו מעכב, ממילא אין קפידא כמה מדבק, ואם כן לאכארה הכי נמי בענינו לא דמי לעור התורא והמעברתא דחייבוהו הוא מצד הדין על-כן בעינן שיהיו טהורים, מה שאין כן בזה, וצריך עיון: * מעור בהמה וכו'. ועין ברכי"משה שכתב דאין עושים מעור הדג משום דאבעיא דלא אפשטא בשבת חק. ולכאורה יש לענין, דהלא הרמב"ם כתב הטעם שאין כותבין על עור הדג מפני שאין הנהמה פוסקת בעבודה, משמע מזה דשאר עור פוסק הנהמה על ידו העבור, ואם כן הרמב"ם שפסק דעור הכית מותר על עור שאינו מקודש יהיה מותר אפילו על עור הדג, ויש לדחות: * טורים. עין במשנה ברורה. על-כן אם נתקנה לו איזה ספק בעור הפתים אם הוא טהור יש להחמיר, ודסקא דאורייתא הוא, ואפילו ברצונות יש להחמיר, פרי מגדים כסע"ד קטן כו, ומשמע שחור מפה שכתב בפתיחה להלכות תפלין בענין זה, עין שם²⁰². גם מה שכתב בה פתיחה דעור הכית יש לו צורך להיות טהור התורה הוא מדרבנן בעלמא, גם זה אינו לעניית דעת, דלפי זה הנהגה לא להתקרא למרן דקאי לשל"י דאין בו

(קסג) אליה רבה והגנ"א ופרי מגדים: (קסד) הגנ"א ושא"י: (קסס) פרי מגדים: (קסו) מרדכי בהלכות קטנות תפלין:

הלכות תפלין סימן לב

ביאורים ומוספים

שאינה מתחלת בראש השורה, ואף לראש שהיא פתוחה, הלא פתוחה כשר בדיעבד כמבואר ברמ"א. אכן העיר על דברי החזו"א שלכאורה אין צריך דקדוק כל כך במדידה, מפני שאפשר להניח חלק כשיעור חמש או שש אותיות קטנות בכל שורה, ואין צורך להקפיד להניח דוקא כשמונה אותיות קטנות, וסיים, שכמוזמנה שכן נוהגים לעשות.

ואף הערוך השלחן (סי"ג) כתב שרוב גדולי ישראל הסכימו לעצת הטי"ז, ושכן עושים ברוב תפוצות ישראל, וכן מבואר בדעת קדושים כאן. וכן כתובים התפלין של הגר"ש אלישיב והגר"ח קניבסקי (מאיר עוז שם).

[ביה"ל ד"ה ואם]

כיון שלא התחילה בראש שיטה¹⁹⁷ וכו', שאפילו אם לא הניח נוח בתחלת הנהגה עם שמע כפי ט' אותיות אפילו הכי מקרי סתומה לדעת הרמב"ם¹⁹⁸.

(197) והחזו"א (א"ח סי' י ס"ק ב ד"ה ונראה דאם) כתב שאם הניח בשיטה האחרונה של פרשת שמע' רווח כשיעור תשע אותיות וגם רווח לתיבת יהיה; צ"ע מה דינה, שכיון שהיה יכול לכתוב תיבת 'יהיה' ולא כתב, הרי זה מורה שהיא פרשה פתוחה.

(198) משמע מדבריו שאף אם הניח כשיעור אות אחת או שתיים [גדולות] נקראת הפרשה סתומה, אמנם במשנ"ב (סי' קסב) כתב, שלדעת המאמר מרדכי באופן זה נחשבת הפרשה לפתוחה [בדיעבד].

[ביה"ל ד"ה לדעת]

מה שהקשה הבית יוסף בהלכות מוזהר סימן רפח על קא דקרא"ש וקטור שם¹⁹⁹ וכו', כי יש רצונה לדינו מקרא"ש וקטור²⁰⁰.

(199) ומנהג בני ספרד הנגרים אחר הבי"ש שהקשה על הצירוף, ולא נתן עיצה לעשות כטי"ז, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פי"ג תשובה ז) שאין מועיל צירוף, וכפי שנקט המאמר מרדכי המובא בביה"ל כאן. ומטעם זה כתב בשו"ת אור לציון (שם), שכן ספרד לא יניח תפלין של בן אשכנז, ואם אין לו אחרים, יניח בלי ברכה, אלא אם כן נכתבו כשיטת השו"ע הרב בלא צירוף [ומצד שינוי צורת האותיות, כתב שם שאין חשש בדבר, ורק לכתחילה יש להקפיד על כך משום שינוי מנהג אבות].

(200) והחזו"א (א"ח סי' י ס"ק ב ד"ה ועוד) כתב שגם מהרמב"ם משמע שאם הניח בסוף השיטה כשיעור כמה אותיות אינו צריך להניח גם בשיטה שלאחריה כשיעור תשע אותיות כדי שתיחשב כפרשה סתומה, אלא די בכך שיניח כשיעור להשלמת תשע אותיות יחד עם השיטה שלפניה.

[משנ"ב ס"ק קסו]

דקתיב "למען תהיה תורת ה' בפיך"²⁰¹.

(201) ואף לענין שאר ספרים שאינם תנ"ך, אשר יש בהם שמות שאינם נמחקים, כתב בביה"ל לעיל (סי"ב ד"ה תורת ה') שאסור לכתבם על עור בהמה טמאה.

ולענין כתיבת התפלין על עור בהמה טהורה שנולדה מטמאה, כתב בביה"ל לעיל (שם ד"ה הטהורים) בשם שו"ת יד אליהו (סי' ב) שהעלה להחמיר, שאין עורה חשוב כעור בהמה טהורה לענין זה. אולם לענין עור בהמה טמאה שנולדה מבהמה טהורה, כתב שם שמוותר לכתוב עליה את פרשיות התפלין.

[ביה"ל ד"ה טהורים]

ומשמע שחזר ממה שקתב בפתחתו להלכות תפלין בענין זה, עין שם²⁰².

(202) שכתב שם שיש להסתפק אם מה שצריך שיהיו הרצועות מעור בהמה טהורה, אם מן התורה הוא, או שמא מדרבנן, ונפקא מינה אם יש להקל בספיקן כשאינו יודע מאיזה עור נעשו.

[משנ"ב ס"ק קסג]

ובדיעבד יש להקל כשימנית רק כמלא ט' אותיות קטנות¹⁹³.

(193) והחזו"א (א"ח סי' י ס"ק ב ד"ה ונראה דהנהגין) כתב שאם לא הניח רווח כמלאו שתי אותיות קטנות [שבין תיבה לתיבה] מלבד שיעור תשע אותיות קטנות, פסולות התפלין בדיעבד, ובשו"ת נודע ביהודה (י"ד מהדורת סי' קע) ובמחצת"ש (סי' קמח) מבואר שיש לשער תשע אותיות עם רווח בין אות לאות, כדרך כתיבה.

[משנ"ב ס"ק קסד]

הקט"ז המציא עצה לעשותה סתומה¹⁹⁴ וכו', שכתב"ה "שמע" בסופה יניח נוח פחות מכפי ט' אותיות קטנות¹⁹⁵, וכן יניח נוח פחות מט' אותיות קטנות בתחלת פְּרַשְׁת "וְהָיָה אִם שָׁמַע"¹⁹⁶.

(194) והיינו שהוא סובר שאפשר לצרף שיעור תשע אותיות משתי שיטות, ומועיל אף לדעת הרא"ש הסובר שכשמניח רווח כשיעור תשע אותיות בתחילת השיטה או בסוף השיטה שלפניה, נחשבת כפרשה פתוחה, מי"מ כל זה דוקא כשהרווח הוא במקום אחד, אבל אם שיעור תשע אותיות מצטרף מרווחים שבשתי שיטות נחשבת הפרשה על ידי זה כפרשה סתומה. וטעמו, שכיון שאין שיעור רווח תשע אותיות במקום אחד, שוב אינה פתוחה.

(195) ואף שכשעושה כל כן יהיה בין פרשה לפרשה רווח כשיעור שלש פעמים 'אשר', שהוא בכל הפחות כשיעור עשרים ואחת אותיות קטנות (שו"ת אגרות משה א"ח סי' יב), ומבואר לעיל (סי' קסג) שרווח כשיעור תשע אותיות קטנות [ולא גדולות] בין פרשה לפרשה מועיל רק בדיעבד, מי"מ סבר שיעדיף לעשות כן מאשר להניח רווח כשיעור שלש פעמים 'אשר' ויהיה במקום אחד רווח כשיעור תשע אותיות קטנות ותהיה הפרשה פתוחה לפי הרא"ש [ונראה שו"ת אגרות משה שם].

(196) והחזו"א כתב (א"ח סי' י ס"ק ב ד"ה ונראה דהנהגין), שאף על פי שמעיקר הדין יש לסמוך על דעת הטי"ז, מי"מ אולי אין כדאי להיכנס לתוך הדחק כדי לצאת דין לכתחילה לדעת הרא"ש, בזמן שליבו נוקפו אם יש שיעור רווח בשניהם יחד כשיעור שלש 'אשר', אמנם, אם בטוח הוא שיש שיעור שלש תבות של שלש אותיות בשניהם ביחד, וכל שכן אם יודע שיש כשיעור שלש 'אשר' בשניהם ביחד, אפשר לעשות כדברי הטי"ז. ומי"מ אם עשה כדברי הרמב"ם כן מדה היא, וכמוזמנה שכן ראוי להנהיג בזמנינו שחסר הדקדוק לכתחילה.

ובספר ארחות רבנו (ח"א עמ' ל) כתב, שהחזו"א מרד בסרגל מדוייק לפי אותו הכתב שיעור שמונה יודיין בסוף פרשת שמע', ושיעור שמונה יודיין בתחילת השיטה של פרשת יהיה אם שמע', ואמר שאם יוכלו לדייק כן שלא יהיה פחות משבעה יודיין ולא יותר משמונה יודיין, נכון לעשות כן, ואם אי אפשר לצמצם עדיף לעשות כדעת הרמב"ם. אכן הוראתו הכללית היתה לעשות כדעת הרמב"ם והשו"ע, להניח תשע אותיות בתחלת פרשת יהיה; כמבואר בספרו (מאיר עוז תפלין עמ' שנ בשם הגר"ח קניבסקי, תשובות והנהגות ח"א סי' לט).

ובביאור דברי החזו"א שראוי להניח חלק שלש פעמים 'אשר', שהוא לכל הפחות כשיעור עשרים וארבע אותיות קטנות [שו"ת שבט הלוי ח"א סי' יב], אף שעל ידי כך יהיה בכל שורה יותר מתשע אותיות קטנות, כתב בשו"ת שבט הלוי (שם) שלא חשש לזה החזו"א מפני שבשאר הפרשיות שבתפלין יש כשיעור שלש פעמים אשר בסוף כל פרשה, וניכר על ידי כך שאינו מחשיב הפסק בין הפרשיות על ידי אותיות קטנות אלא על ידי גדולות, ועוד, שבמה שיש במקום הרווח תשע אותיות קטנות אין חיסרון כל כך, שהרי לרמב"ם פרשת יהיה' סתומה מחמת